

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Quaestio decima tertia, De allegorica Scripturae interpretatione

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

dignitate derogasse, in qua Adamus, cum in faciem ipsius spiravit Deus, Spiritum sanctum accepit. Verum postremus ille Origenis locus ex proxime præcedenti explicandus est: unde apparebit vitam ipsam mortalem cum futura comparasse vita, & existimasse nos in illam prodeuntes, ab ortu præferre imaginem Dei, hoc est, ut ait ipse, *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, tum cum crearetur Adamus; adumbratam vero per recte facta similitudinem, in sequenti ævo, sive in consummatione, omnibus numeris iri absolutum. Quod si imaginem Dei nihil aliud esse voluit Origenes, quam *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, ut præ se fert Rufiniana interpretatio, sequitur ipsam nequitiam censuisse ea Adamum excidisse, quippe quem plena numquamnon libertate fructurum esse sexcenties asseverarit. Eandem porro imaginis & similitudinis distinctionem retinuerunt Victorinus libr. 1. adversus Arium, & Eucherius Lugdunensis libr. 1. in Genesim, & Nicetas in The- fauro orthodoxæ fidei, libr. 4. Har. 31.

X. Ex superioribus lux conciliatur obscuro ac difficili Origenis loco Tom. 14. in Matth. pag. 356. ubi ab hominibus qui humo formati sunt, eos distinguit, qui ad Dei similitudinem fuere procreati: *ὅτι οὗτοι γὰρ ποτὲ ἐκείνων*, inquit, *ἐπλασθη ἀνθρώπος ὁ θεὸς τὸν ἀθεωποῦν, ἡμεῖς δὲ θεοὶ ὡς τὸ πρῶτον*. Factos quippe ad imaginem Dei homines, interiores homines & spirituales intelligit, sensilium ac corporalium rerum contagione immunes. Vnde statim adiicit: *ὡς ποτὲ γὰρ γυνὴ κατ' εἰκόνα, ὡς δὲ ἀνὴρ. ἀλλ' οἱ μὲν ἀθεωοῦντες, ἐβρίμην οἱ δὲ θεοὶ ἦσαν, ἔτι δὲ*. Qui carni autem dediti sunt, & fluxis ac sordidis rebus delectantur, eos esse statuit vitam & uxorem, duos nempe in una carne. Similiter Philo hominem ex humo fictum ab eò sejungit & secernit, qui ad imaginem Dei creatus est; sed rem aliter explicat; hunc quippe hominem esse vult & ἀρχαῖον καὶ κοίτην, sive hominis ideam, quæ Dei menti inest; illum vero hominem esse mortalem ac terrenum, ad hujus formam expressum. Inique ergo consuleretur in Origenem, si ex eò loco Præadamitas invexisse homines argueretur, cum alias sæpe Adamum ab initio rerum à Deo creatum asserat, ac primum hominem appeller. Iniquus etiam consuleretur in ipsum, si ex hoc altero, quem exhibet Methodius apud Photium Cod. 235, erroris eiusdem insimularetur: *ὅτι ἐν ἡμέραις ἀδάμ, ἄνθρωπος οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐπὶ ἡμέραις ἑξήκοντα ἔτι οὐκ ἦν ἀνθρώπος, τότε ἀρχαῖος καὶ κοίτης εἰς κόσμον παρῆλθεν. ἀπὸ αὐτοῦ ἀνθρώπος ἦν ὡς ἡμεῖς τὸ πρῶτον ἀδάμ, ἡμεῖς δὲ ἀνθρώποις ἦμαρ δέμηκοντα ἔτι οὐκ ἦν ἀνθρώπος*. Neque ergo ab Adamo, ut aiunt quidam, homo qui antea non erat, tunc primum formatus in mundum venit: neque rursus mundus ante sex dies quam fieret Adam, conditus est. Non hic quidem Præadamitas, ut dictum est, sed pejus quid fingit; nempe ante hunc mundum mundos alios exiisse. Ait quippe Methodius ibi ipsum de Univerſi æternitate differere.

QVÆSTIO DECIMA TERTIA.

DE ALLEGORICA SCRIPTVRÆ INTERPRETATIONE.

I. Allegoriis nimis indulgisse Origenem Patres clamant. II. Varia afferuntur loca in quibus literam rursus est pessumdedit. III. A quibus morem hunc interpretandæ Scripturæ accepit, exquiritur. IV. Idem aliquando suam literæ dignitatem servat. V. Refelluntur Eustathij Antiocheni adversus Origenis allegoriam querela.

I. QVANDO QUIDEM Theologiæ fundamentum est Scriptura sacra, & ex perversis fere sanctorum Librorum interpretationibus hæreses profectæ sunt, plurimum Reipublicæ Christianæ interest, salvos eorum fartosque servare sensus, & nimium in ea explicanda ingenio suo permittentium hominum quorundam licentiam coercere. Propositum id unice fuit vetustis Ecclesiæ Patribus, ut ex perpetuis illorum adversus Scripturæ corruptores velitationibus intelligimus; adeo ut Origenes, quod in divinis Voluminibus edisserendis pessumdato nonnumquam, vel neglecto historico sensu, allegoricis expositionibus rei veritatem oblimasset, multorum insimulationes vivus videntque expertus sit, ut ipse queritur Homil. 13. in Genesim *si ergo incipiam & ego*, inquit, *Veterum dicta discutere, & sensum in eis querere spirituales, si conatus fuero velamen Legis amovere, & ostendere allegorica quæ scripta sunt, sodio quidem puteos: sed statim mihi movebunt calumnias amici literæ, & insidiabuntur mihi, inimicitias continuo, & persecutiones parabunt, veritatem negantes stare posse nisi super terram.* Et quoniam perlata patet iste error, multorumque errorum veluti seges est, idcirco è novem criminationibus à Pamphilo in Apologia collectis, quarta & sexta eo pertinere reperiuntur. Theophilus quoque Paschal. 1. *Quæ enim illum ratio, inquit, quis disputationum ordo perduxit, ut allegoria umbris & casibus imaginibus Scripturarum tolletet verita-*

- A *tem? Veritatem historie*, ait Epiphanius Epist. ad Ioh. Hierof. cap. 2. *allegoria depravans mendacio insinua verba multiplicat*: quod eidem obiicit Har. 64. cap. 4. adiicitque ad falsarum opinionum præsidium testimonia Scriptoribus sacris perperam afficta ab eo afferri. Eadem de causa hunc culpatur Hieronymus in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. At in cap. 10. Danielis, nomini Origenis pepercit, rem ipsam coarguit. Coarguunt & Basilius Hom. 9. in Hexaem. & Chrysostomus Hom. 13. in Genes. & Augustinus libr. 13. De civit. Dei, cap. 21. & libr. 8. De Genes. ad liter. cap. 1. & Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. & Michaël Glycas Annal. part. 4. & Nicetas Choniates in Thesauro orthod. fid. libr. 4. Har. 31. & his omnibus antiquior Eustathius Antiochenus in libro De engastrimytho; cuius incurfiones in Origenem & assultus infra retundemus.
- B II. Iurene an iniuria lis ea adversus Origenem mota sit, videamus. Sape quidem historicum sensum proculcandum ac contemnendum esse docet: velut libr. 6. contr. Cels. τὸ πραγματικὸν δὲ ἀποκρίσει, τὸ δὲ πνευματικὸν ἑρμηνεύσει. πραγματικὸν δὲ τὸ ἀποκρίσει ἀποκρίσει, πνευματικὸν δὲ ἑρμηνεύσει. Ibidem imperitia eos arguit qui rebus præcreandis sex veros dies Deum infumisse putant: & libr. 7. refellens Celsum, qui instituta quadam Christi Mosaicæ Legi contraria esse pugnabat, duplicem esse Legem respondet, alteram iuxta litteram, alteram iuxta intellectum; Legem quæ est *θεὸς τὸ πνεῦμα*, ab Ezechiele appellari *Εzech. 20.* *καὶ ἡ ἐξουσία ἐστὶν ἐν ἐμοί, καὶ ἡ ἐξουσία ἐστὶν ἐν ἐμοί*, at Legem quæ est *θεὸς ἡ ψυχή*, ab eodem Propheta *διεφύλαξα τὰς ἐξουσίας*, & *ἐξουσία ἐστὶν ἐν ἐμοί* nuncupari. Idem Homil. 6. in Genes. *Ὁ ἰσχυρὸς*, inquit, *ἀδελφὸς* erit legentibus Abraham tantum Patriarcham, non solum mentitur esse Abimelech Regi, sed & pudicitiam conjugis prodidisse? Quis nos adificat tanti Patriarchæ uxor, si pueretur contaminationibus exposita per conniventiam maritalem? Hac Iudæi putent, & si qui cum eis sunt literæ amici, non spiritus: & Homil. 10. sequenti: Sape iam dixi quod in his non historie narrantur, sed mysteria contextantur. Homilia vero 2. in Exod. Si secundum historia narrationem suscipienda essent quæ scripta sunt, videtur hoc quod dicit Scriptura, quia non fecerunt obstetrices secundum quod præceperat ei Rex Ægypti, stare non posse: & paulo post: Hac interim propter eos qui amici sunt literæ, & non putant Legem spiritalem esse, & spiritualiter intelligendam. Sed nos qui omnia quæ scripta sunt, non pro narrationibus antiquitatum, sed pro disciplina & utilitate nostra didicimus scripta, &c. & deinde: *Quia timebant obstetrices Deum, fecerunt sibi domos: quod dictum nullam consequentiam secundum litteram habere potest: & postea: Nolite putare, ut saepe iam diximus, veterum vobis fabulas recitari,*
- D *sed doceri vos per hæc, ut agnoscatis ordinem vitæ.* Homilia sequenti hæc scribit: *Et tu ergo nisi ascendens ad montem Dei, & ibi occurreris Moysi, idest nisi excelsum Legis ascendens sensum, nisi ad spiritualis intelligentiæ cacumen evaseris, non est os tuum apertum à Domino. Si in humili loco litera steteris, & historiae textum Iudæicis narrationibus innectas, non occurreris Moysi in montem Dei, nec os tuum aperit Deus, neque instruit te quæ oporteat te loqui.* Homilia 11. in librum eundem talia quoque offendas: *Si quis est, qui legens Moysen mormurat adversus eum, & displicet ei Lex quæ secundum litteram scripta est, quod in multis non videtur servare consequentiam, essendit ei Moyses Petram, quæ est Christus, & adducit eum ad ipsam, ut inde bibat, & reficiat sitim suam.* Homilia 3. in Levit. Iudæos inepte & inutiliter servasse ait præceptum, quo immundorum & cadaverum contactus prohibetur, atque id allegorice intelligendum esse tradit, quod & in Homil. 7. in Levit. multis inculcat. Præterea Homilia eadem 3. præceptum Levitici exponens, quod pro peccato non spontaneo arietem immaculatum siculo sancto emptum offerri jubet, secundum litteram absurdum id esse decernit, & ad spiritualem expositionem trahit. Homilia 4. ad mandatum de azymis, quæ quisquis tetigerit, sanctificatum iri Lex sancit, sic ait: *Enimvero nullo modo vel rei natura, vel veritas religionis hoc recipit, & ideo redendum nobis est ad expositiones Evangelicas atque Apostolicas, ut Lex possit intelligi. Nisi enim velomen abstuleris Evangelium de facie Moysi, non potest videri vultus eius, nec sensus eius intelligi. Vide ergo quomodo in Ecclesia Apostolorum discipuli adsunt his quæ Moyses scripsit, & defendunt ea, quod & impleri queant, & rationabiliter scripta sunt: Iudeorum vero Doctores, & impossibilia hæc & irrationabilia sequentes litteram faciunt: quibus consimilia habentur Homil. 9. in Iosue. Hæc insuper commentatur*
- F Homilia 5. in Levit. ad Moysi præceptum de hostia pro peccato, quod extat Levit. 6. 25. & seq. *Hæc omnia nisi alio sensu accipiamus, quam litteræ textus ostendit, sicut saepe iam diximus, cum in Ecclesia recitantur, obstaculum magis & subversionem Christianæ religioni, quam rationem, adificationemque præstabit. Addit postmodum Scripturam constare corpore, anima, & spiritu; littera nimirum, sensu qui intra ipsam deprehenditur, & umbra quadam rerum cælestium; corpus usui fuisse iis qui nos præcesserunt, nobis animam, spiritumque iis qui cælestem hæreditatem consequentur: multis deinde interjectis ait: Triplicem namque in Scripturis divinis intelligentiæ inveniri saepe diximus modum, historicum, moralem, & mysticum: unde & corpus inesse ei, & animam, ac spiritum intelleximus. Apertissimum vero quod legitur Homil. 7. in Levit. Si adificamus littera, & secundum hoc vel quod Iudæis, vel id quod vulgo videtur, accipiamus quæ in Lege scripta sunt, erubescit dicere & confiteri, quia tales Leges dederit Deus: videbuntur enim magis elegantes,*

& rationabiles hominum Leget, verbi gratia, vel Romanorum, vel Atheniensium, vel Lacedaemonio. A
 ram. Si vero secundum hanc intelligentiam, quam docet Ecclesia, accipiat Dei Lex, tunc plane omnes
 humanas supereminet Leget, & vere Dei Lex esse creditur. Homilia 6. in Isaiam aliqua asserit ha-
 beri in Evangelii, quae juxta literam falsa sint & mendacia; quale illud Servatoris esse di-
 cit: Si credideritis, non solum quae ego facio facietis, sed & majora horum facietis: at juxta spirita-
 lem sensum, majora Christi operibus opera Apostolos edidisse; Christum quippe homi-
 nes corporaliter, hos spiritualiter sanasse. Tomo 10. in Iohann. pag. 150. veritatem Evange-
 liorum servari, eorumque dissonantiam solvi non nisi per anagogen posse scribit; & in Ioh.
 2. 13, & seq. p. 173, 174. dubitat, reverane nummularios & propolas Templo exturbavit
 Christus, uti Evangelia narrant: quemadmodum columbas & turtures pro Christo obla-
 tos, aliud aliquid quam volucres, divinum scilicet quiddam, & humana contemplatione augustius B
 fuisse conjectat Homil. 14. in Luc. Quemdam praeterea eius locum in Gen. 3. 21, Catena
 afferunt, in quo postquam multis disseruit de scortis tunicis, ita demum concludit: λη-
 λθιον οτι ο δει θεοι γενησιν τα γεγραμμενα & γεραθησιν, ως αληθους. & η κερυμυθιον διαταξεν οτι το
 γεγραμμενον εν τω
 Socr. lib. 3
 ap. 21. *thesaurum esse investigandum.* Denique Socrates quantumlibet Origeniani nominis studio-
 sus, sic tamen scribit: οτις (ωετις) σοφος ου διδασκαλος, η κηροποιον οτι το αδυνατον τα ενου
 μειωτας αδενει σοφος το γεγραμμενα αποδεχθηναι, η θεοι τα παλαια λεγοντες διακειται αυτα γενησιν εν παλαια
 μισον αληθινον γενησιν λεγοντες, οτι ο στωικιστην τελεσεν ευρησθαι ην ην αιτια κερυμυθιον δυναμεων ειναι
 τα περιουσια του τε στωικου, εστιν ην τα ελεγελεν γενησιν. Quae sic interpretatur
 Epiphanius Scholasticus: Qui cum sapiens esset magister, & consideraret quod impossibilitas Mo- C
 saica legis ad literam esset infirma, rationem Pasche ad modum contemplationis evexit, unam Pascha
 solum modo verum fieri dicens, quod Salvator celebravit adversus contrarias potestates, dum crucem sus-
 cepit, & hoc trophaeo uteretur contra Diabolum. Sed quoniam huic argumento totum libri 4.
 & 5. caput 2. consecravit, summam capitis hujus, quod in Philocalia Graece scriptum
 habetur, huc referre operapretium esse duco. Primum igitur ad allegoricam Scripturae
 interpretationem adstruendam, Iudaorum imperitiam castigat, quibus quominus Chri-
 stum suscipere, impedimento fuere diversa Scripturae vaticinia, quae quamvis allegorice
 ad Christum pertinerent, eadem tamen juxta literam accipientes, in Iesu minime comple-
 ta putaverunt. Addit eundem Scripturae interpretandae modum Valentinianos, Mar-
 cionistas, aliosque Haereticos compulisse ut geminum admitterent Deum, justum alterum D
 mundi Opificem, bonum alterum Christi Patrem; necnon & ex Orthodoxis quosdam, ut
 male de Creatore sentirent. Fatendum insuper ait multa quidem mystica, & figuris invo-
 luta in Scripturis contineri; quae tamen illa, & cujusmodi sint ignorari; tum nonnulla re-
 ceuset, quae mysteriis scaterere ita contendit, ut literae sensum neutiquam repudiare vi-
 deantur. Non Prophetarum autem libris, sed Novi etiam Instrumenti Voluminibus oc-
 cultos & reconditos sensus inesse dicit. Cum homine postmodum, qui corpore, anima, &
 spiritu constat, Scripturam confert, corpore itidem, hoc est communi & historico sensu
 constantem; anima quoque, sublimiori nempe sensu; ac demum spiritu, profundissimo
 scilicet sensu & reconditissimo. Tum subjungit historicum aliquando sensum non reperiri,
 sed animam solum, & spiritum, id quod variis Apostoli locis approbat; ac ne haec quidem E
 omnibus obvia esse, sed iis duntaxat, qui in Scripturae meditatione subacti diuturno studio
 fuerint. Ait deinde mysteria hominibus tradere volentem Spiritum sanctum, ea historici
 sensus integumentis implicuisse, qui reconditoris doctrinae penus tantum & promtua-
 rium est: quem ne quis interioris & occultae doctrinae praecipit vacare putaret, *ista de causa*
procurasse divinam sapientiam offendicula quaedam, vel interapedines intelligentiae fieri historialis & im-
possibilia quaedam & inconvenientiam per medium inserendo, ut interruptio ista narrationis velut obvi-
bus quibusdam legenti resisteret objectis, quibus intelligentiae huius vulgaris iter ac transitum negaret, &
ita ad alium tramitem, celsiorem nempe & eminentiorem diverteremus; multa igitur
hujusmodi haberi in Scriptura, vel minus gesta, vel quae omnino geri non possent; interdum etiam
quae possent quidem geri, nec tamen gesta sunt; praecipue vero in Lege, quae multa habet, in qui-
bus nulla prorsus ratio utilitatis ostenditur; interdum vero & impossibilia decernuntur; sed & in toto
 Veteri ac Novo etiam Testamento. Hinc varias Scripturae tangit historias, in quibus hi-
 storici sensus veritatem frustra requiri affirmat; frustra, exempli causa, existimari tres
 priores ab orbe condito dies fuisse sine Sole, Luna, & Stellis; priorem etiam sine caelo,
 quod supra jam excussimus; inepte quoque & insulse credi Deum in Paradiso plantasse
 arbores, & eam quae vita dicitur, & quae scientiam boni & mali continere; Deum post
 meridiem ambulasse in horto, & Cainum a facie Dei exivisse, quae a nobis fere tractata
 sunt: multa ejusmodi posse colligi e Scripturis, quae scripta sunt quidem tanquam facta; non ta-
 men secundum historiam competenter & rationabiliter fieri potuisse credenda sunt: hujus generis ef-
 fe, quod narrat Evangelium, in excelsum montem a Diabolo Iesum esse subiectum, ut

A uniuersa mundi regna inde ei monstraret : & quod præcipit Moyſes exterminari omne maſculinum , quod octaſuo die non fuerit circumciſum : & Tragelaphum inter munda animalia , Gryphum inter immunda haberi ; cum hic ab homine non poſſit capi , ille ne eſſe quidem : licet Gryphes & Tragelaphos & eſſe & capi proditum ſit à Veteribus : ſabbato item loco ſuo non moveri , nec onus levare ; & quod habent Evangelia : *Neminem in via ſalutaueritis* ; duas neutiquam habendas tunicas nec calceamenta ; dexteram percutienti maxillam , ſiniſtram eſſe præbandam , cum omnis , inquit , qui percutit dextra manu ſiniſtram percutiat maxillam ; oculum , qui ſit offentioni & ſcândalo , eruendum ; non adducendum amputatum præputium : quæ omnia à ſe allata eſſe ſcribit , ut intelligamus res non ſolum rationi contrarias , ſed etiam quæ fieri minime poſſint , in litera contineri . Subnectit poſtea non omnem idcirco ſeſe hiſtoria ſenſum aſpernari , cum multo plura ſint , quæ ſecundum hiſtoriam conſtant , quam ea quæ nudum ſenſum continent ſpiritualem ; cuiuſmodi nonnulla commemorat , puta Decalogi præcepta . Deinde vero multam adhibendam ait cautionem & diligentiam , quo myſticus ſenſus à ſenſu literæ diſcernatur ; tum notam hanc ac regulam ad id utilem proponit ; quotieſcunq; de Hieruſalem , vel Iudæa , vel Iſraele , vel Iacob vaticinantur aliqui Prophætæ , hoc ex ipſius Pauli inſtituto ad cœleſtem Hieruſalem , vel Iudæam , vel Iſraëlem , vel Iacob anagogice eſſe referendum ; & pari etiam modo quæcunq; de Ægypto , Babylone , Tyro , & Sidone prædictum eſt : cum in cœlo loci ſint terrenis iſtis cognomines , ac locorum iſtorum incolæ , anima videlicet . Denique multis interpoſitis ſic concludit : *Sunt quedam quorum ſignificationem proprie nullus omnino poteſt humana lingua ſermonibus explicare , ſed ſimpliciore magis intellectu , quam ullis verborum proprietatibus declarantur . Ad quam regulam etiam diuinarum literarum intelligentia retinenda eſt , quo ſcilicet ea quæ dicuntur , non pro utilitate ſermonis , ſed pro diuinitate ſancti Spiritus , qui eas conſcribi inſpirauit , conſeantur .*

C III. Primus hunc interpretandæ Scripturæ morem Origenes non inuexit . Scribit Eufebius libr. 2. Hiſtor. Ecclēſ. cap. 17 , multa Philonem de Therapeutis (qui Aſcætæ erant Chriſtiani Ægyptum incolentes) commemorare ; ſed illud præcipue , totos in meditatione Philoſophiæ dies traducere ſoluitum fuiſſe ipſis , & in præceptis ſapientiæ ſibi traditis allegorice explicandis ; quippe qui verba exiſtimarent ſigna eſſe rerum abditarum , quæ allegoriarum ope ſint eruendæ : atque hanc porro conſuetudinem Therapeutas illos à maioribus accepſiſſe , *ὅτι δ' ἀπόστολος πύριον ἀρχαῖα ἡρώδης ποταμὸν ἠνεῖμα δ' ἐν τοῖς ἀλλοτρεπεδίοις ἰδαὶ ἀπὸ λίθου* . Qui ſeclæ ipſorum auctores multa monumenta doctrinæ in allegorijs poſita reliquerunt .

D Hoc ipſum clarius Philonem his verbis repetere ait aliquibus interjectis Eufebius : *αὶ δὲ ἐξηγητὴς τῶν ἱερῶν γραμμάτων ζῆτος ἂν τοῖς δὲ Ἰουδαίοις ἐν ἀλλοτρεπέαις . ἀπαστα γὰρ ἡ νομοθεσία θουεῖ τοῖς ἀσπράσι τοῖς ἰουδαίοις ζῆτος . καὶ σάμα πρὸς ἕξαι τὰς ῥηταῖς λέξεσι , ἡ ἡρῆν ἢ ἢ ἐς ἀποκρίματα ἢ λῆξαι ἀσπράσι νῦν* . Interpretantur autem ſacras Scripturas figurate per allegorias . Vniuerſa quippe Lex uirtus illis animali ſimilis eſſe uidetur : & corpus quidem ipſa eſſe uerba , animam autem eſſe delireſcentem & occultum ſenſum , qui aſſeclari non poteſt . Quam ſimilitudinem Origenes quoque uſurpauit , ut ſuperius dictum eſt . Itaque ſi ſtare uelimus id quod ſcribit de Philone Photius Cod. 105. *ὅτι δ' ὀμιλῶν , καὶ πᾶς ὁ ἀλλοτρεπεδός ἢ γροφῆς ἐν τῇ ἐκκεκλιῖα τοῦ ὄρου ἀπὸ τῆς ἐκκεκλιῖας* . Ex eo opinor , omnis allegorica Scripturæ interpretanda ratio in Ecclēſiam irruendi habuit initium ; & quod

E ait Bellarminus , Teſtamenti Veteris Scripturas Philonem primum expoſuiſſe , ita accipiendum eſt , primum eorum eſſe Philonem , quorum expoſitiones in Teſtamentum Vetus ad hanc ætatem peruenierunt . Cum veteres ergo Therapeutæ maiorum ſuorum inſtituta perfequentes Scripturam allegoricis explanationibus illuſtrarent , hanc ab illis conſuetudinem accepſiſſe Philonem ipſum veriſimile eſt , cuius luculentæ in Scripturam allegoriae ſuperſunt . Ariſtobulus quoque Iudaus Philone uetuloſior Commentariis ſuis in Pentateuchum Moſis , allegorias inſeruerat . At Porphyrius apud eundem Eufebium libr. 6. Hiſtor. cap. 19 , refert Origenem ex aſſidua librorum Charemonis ſcoici , & Cornuti tractatione , hauſtum hunc allegoriarum modum ad Scripturas ſacras tranſtulſiſſe . Cur non & eo impuſſum dicam Metrodori Lampſaceni exemplo , quem narrat Tatianus totum Homerum

F in allegorias traxiſſe , & Heraclidis Pontici Homericarum allegoriarum ſcriptoris ? Equidem præter ſuperiora Paulum præcipue Origeni auctorem fuiſſe cenſeo , cur allegoricas expoſitiones ſeclaretur : is namque in Epistoſa ad Galatas per allegoriam dicta ſciſcit , quæ in Scriptura de Iſaaco & Iſmaële , hoc ex ancilla nato , illo è libera , commemorantur . Inde Origenes libr. 4. contr. Celf. *νῦμας τῆ καὶ θεοπαμίδιας ἀπὸ γροφῆς ἐπὶ ῥοπολογίας καὶ ἡμῶς διδάσκοντες , ἀλλ' ἀπὸθεν δασ σφῶν παρὸ λῆξαι . ὡς εἰς τῆς ἱεραῖς διηγήσεων ἢ ἀποκρίτων ἐπὶ ῥοπολογίας λέγεται μοι οἱ ἢ νόμον ἀσπράσιοντες , ἢ νόμον σὰν ἀκούειν* ; quæ uerba habentur Gal. 4. 21 . Itaque arceſſitis è Paulo teſtimonijs allegorias ſuas tueri conſueuerat Origenes ; uelut illo Pauli è 1. Cor. 10. 4. *Bibebant autem de ſpiritali conſequentē eos petra ; petra autem erat Chriſtus* : & iſto è 2. Cor. 3. 6. *Qui & idoneos nos fecit miniſtros Novi Teſtamenti , non literæ , ſed ſpiritus : Litera enim occidit , Spiritus autem uiuificat* : & reliquo capite , ac ſequenti , ex quo illud

præcipue usurpabat: *Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus*: & hoc etiam è Col. 2. A
 16, 17. *Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei, aut neomenia, aut Sabbatorum:*
Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi, aliisque multis, quæ lib. 4. De princip. cap.
 2. & lib. 4. contr. Cels. recitantur. Nonnulla quoque Iohannes, nonnulla etiam Chri-
 stus Dominus ad allegoriam trahenda docuit: quibus exemplis fretus Origenes in allego-
 rias poterat excurrere, si modum tenuisset. At Celsus eiusmodi interpretationes in ca-
 lumniam trahebat, cum diceret multa in Scripturis haberi honestati morum parum con-
 sentanea, iisque allegoriarum prætextum à Iudæis & Christianis consulto obtendi, cum
 omnem tamen allegoriam respicerent, ac meræ essent fabulæ. Respondet Origenes in
 eam sententiam, quasdam historias historicum complecti sensum, quasdam dedita opera
 ad id esse scriptas, ut allegorice interpretentur: cui multis Scripturæ locis fidem facit. B
 Tum quia adjecterat Celsus conscriptas in Libros sacros allegorias turpes esse & absur-
 das, hoc in Philonis vel Aristobuli commentarios jactum suspicatur Origenes ab impuro
 Sophista, quamvis multa inde Græci Philosophi suos in usus exceperint: Numenii quo-
 que Pythagoreum, *πολλὰ τῶν ὑψηλῶν ἀπὸ τῶν ἁπλοῦν τὰ μαθητῶν ἐκείνων ἐκείνων, ὡς
 καὶ ἀπὸ τῶν ἁπλοῦν τῶν ὑψηλῶν*. Atque hæc Adamantio ad interpretandam allegoric Scri-
 pturam alluxisse facem reperio. Quo eum etiam perpulit præbita à Marcione occasio, pe-
 stifero Hæretico, qui eum perpetuis velitationibus confistabatur: is enim cum allegorias
 à Scripturæ expositionibus penitus excluderet, ejus oppugnandi studio contraria omnia
 secutus est, allegoriisque consulto indulgit. Quod & aduersus literæ sectatores factum ab
 eo conieci licet ex ijs quæ Homilia 14. in Levit. ipse conscripsit. C

IV. Attamen accuratius scripta eius evolventi multa occurrent, in quibus suam literæ
 dignitatem servat, & de ea æqua ac recta scribit; historicum in aliquibus admittens sen-
 sum, allegoricum in pluribus, in multis utrumque. Quid usitatus illi ad populum peroranti,
 quam mysticæ expositioni interpretationem literæ veluti fundamentum subterne-
 re? Homilia quidem priore in Genesim versum 27, & 28 primi capitis edisserens ab ex-
 planatione literæ auspiciatus ad allegoriam transit. Homilia sequenti verba facturus de fa-
 brica aræ Noiticæ, *Primo omnium*, inquit, *videamus quæ de ea secundum literam referuntur, &*
quæstiones proponentes quæ obijci à pluribus solent, etiam absolutiones earum ex his quæ nobis sunt à ma-
goribus tradita, requiramus; ut cum huiusmodi fundamenta jecerimus, ab historicæ textu possimus
ascendere ad spirituales intelligentiæ mysticum & allegoricum sensum, & si quid in eis arcanum continetur, D
aperire. Homilia 7. in Genes. de Isaac & Ismaele agens Apostolum narrat allegorice in-
 terpretandam eorum historiam censuisse; tum ait: *Quid ergo? Isaac non est secundum carnem*
natus? non eum peperit Sara? non est circumcisus? hoc ipsum quod ludebat cum Ismaele, non in carne
ludebat? Hoc est enim quod mirabile est in Apostoli sensu, quod de quibus non potest dubitari quin secun-
dum carnem gesta sint, hæc ille dicit esse allegorica: ut nos quid faciendum sit in cæteris noverimus, &
in his maxime, in quibus nihil divina lege dignum historica videtur indicare narratio. Homilia 14. in
 Levit. Cum Scripturas quis legit, & literam quidem sequitur, intellectum autem repudiat spiritalem,
 hic matrem quidem Israëlitam habet, id est literam; sensum vero, quia spiritalem non sequitur, sed car-
 nale, illi est Ægyptius pater: & mox: *Nos vero qui ex utroque genere Israëlita sumus, & literam, E*
 & spiritum in Scripturis sanctis defendimus. Totam vero in eius rei tractatione Homiliam con-
 tuit, quæ undecima est in Num. ubi de primitiarum oblatione disputans; *Hanc ergo Legem,*
 inquit, *observari etiam secundum literam, sicut & alia nonnulla, necessarium puto.* Postea sic
 ait: *Sunt qui ita dicant, quia si aliquid Domino observandum est secundum literam, cur non & cuncta*
servemus? Si vero ad spiritalem intelligentiam, quæ Lex continet, referenda sunt, nihil omnino secun-
dum literam, sed spiritualiter debent universa discerni. Nos autem utriusque assertionis insipientiam
temperantes, qualis regula in huiusmodi Legis sermonibus observanda sit, ex auctoritate divinarum
Scripturarum proferre tentabimus. Tum haberi dicit in Scriptura Leges, mandata, justificatio-
 nes, præcepta, testimonia, & judicia, à se invicem discreta & diversa, quæ neutiquam per-
 miscenda & confundenda sint, licet hæc omnia nonnumquam unico Legis nomine signifi-
 ficentur: Legem ergo, juxta Apostolum, umbram habere futurorum bonorum; reliqua F
 non item: *hæc ergo singula, quæ nequaquam penitus secundum literam observanda dicit Apostolus,*
omnia fere apud Moysen sub Legis titulo designari: quæ autem mandati nomine censentur, puta
isthæc: Non occides, non adulterium facies, non furaberis, & reliqua hujusmodi, secundum
literam esse observanda; nam Quid opus est in his allegoriam querere, cum adificet etiam
litera? inde sic concludit: Ostendimus ergo esse quædam quæ omnino non sunt servanda secundum li-
teram Legis, & esse quædam quæ allegoria penitus immutare non debet, sed omnimodo, ita ut Scripture
de ijs continent, observanda sunt. Ostendit postmodum aliqua fecundum literam servanda
 esse, & allegoricum tamen sensum complecti, velut illud: *Propter hoc relinquet homo patrem*
 & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, quod juxta Apostolum & mysteria
 continet, & secundum literam observandum est. In hoc etiam censu ea collatæ quæ de

A Ismaele & Isaaco in Scripturis tradita ad allegoriam Paulus retulit, & quæ de primitiis offerendis fanciuntur. Subjungit denique: *Ostenimus, (ut opinor) auctoritate Scripturae divinae, ex ijs quæ in Lege scripta sunt, aliqua penitus refugienda esse, & cavenda ne secundam litteram ab Evangelij discipulis observentur; quædam vero omnimode, ut scripta sunt, obtinenda; alia autem habere quidem secundum litteram veritatem sui, recipere tamen utiliter & necessario etiam allegoricum sensum. Atque eorum discretionem sapienti Scripturarum interpreti permittit.* Constat certe plerisque locis sensum utrumque admittere Codices sacros, ut testis est ipse Paulus 1. Corinth. 10. 1. & Galat. 4. 24. constat & illud, solum in nonnullis allegoriam esse requirendam; quidquid contra obtrudant Scholastici quidam; velut ubi de spontanea sui ipsius castratione Christus loquitur: atque in

B istis verum est quod ait Hieronymus Apolog. 1. in Rufin. cap. 6. *Quando dico tropicam intelligentiam, docco verum non esse quod dicitur, sed allegoria nubilo figuratum.* Non alium autem aliis inesse sensum quam historicum censent aliqui. At Origenes etiam hunc solummodo in aliquibus requirendum esse sensum putet, ne hæc quidem tamen mysteriis vacare existimat; hujus enim illud pronuntiatum est Homil. 1. in Exod. *Ego credens verbis Domini mei Iesu Christi, in Lege & Prophetis iota quidem unum, aut unum apicem non puto esse mysterium vacuum, nec puto aliquid horum transire posse, donec omnia fiant.* Vnde libr. 4. *ἄλλοι ἀρχαί*, cap. 2. pleraque Scripturæ sacræ mysteria hominibus ignorabilia esse fatuit. Per pauca quidem, sed ad purgandum Origenem satis apposita protulit Apologiae auctor è libr. 2. *ἄλλοι ἀρχαί*, cap. 2. magna ex parte petita, in quibus Veteris Testamenti historias, non ficticias, sed veras esse

C prædicat, & ab iis necessario admittendas, qui salutem adipisci cupiunt. Quid quod historicam sæpe, mysticam, & moralem in Scriptura expositionem rimatur; velut Homil. 17. in Genes. differens de benedictionibus Patriarcharum; *Ὁυτὲς res, inquit, nobis τὴν πατρίαν (ut in alijs fecimus) explanationis materiam subiicit, ita ut benedictiones historia locum seruent; prophetia vero mysticam atque dogmaticam; quorum correctio & obijurgatio moralem dirigat stylium: atque triplicem hæc explanationem in reliqua Homilia persequitur.* Quæ quidem in Origenis gratiam ab Interpretibus conficta & interpolata ne caussere: ecce enim tibi illum Tomo 15. in Matth. p. 382. dictum hoc Christi: *si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus*, ad allegoriam, sprete littera converti vetantem, & ne quis id attentare audeat, historiis Ethnicorum quibusdam absterentem.

D V. His animadversis facilis est jam dijudicatio, æquane censura Origenem vexaverit Eustathius Antiochenus, qui acerrime præ reliquis ipsius allegorias insectatus est in Diagnostico De engaltrimytho. Ac primum id queritur, eum cetera allegoriis alioqui pervertere solitum, Deos illos quos de terra ascendentes videre se Saül dicebat Pythoniis 1. Reg. 28. 13, ad litteram exposuisse. Profecto de illa Samuëlis evocatione idem quod Origenes plurimi tradiderunt; ut dicemus infra. In eo autem quod Angelum simul cum illo ascendisse ratus est, multorum quoque iuvatur suffragiis, qui Angelos *ἄγγελοι* animabus adiungunt, quemadmodum superius ostendimus. Nullam ergo sui carpendi anam hic obtulit. Difficilior ejus foret defensio, si id objecisset, quod à multis obiici solet, omnia eum fere in allegoricum traxisse sensum, præterquam illud Sospitatoris, quo voluntariam sui ipsius, coelestis regni consequendi causa, executionem commendat, & illud quo unicum servandam tunicam, abijcienda calceamenta, in crastinum neutiquam prospiciendum esse ait; quæ allegoricam tamen interpretationem maxime omnium postulabant. Attamen temerarius juvenilis ætatis calor exculationi est, quo vigente talia attentavit; sed prodeuntibus annis mutasse consilium id mihi persuadet, quod spontaneam castrationem damnaverit Tom. 15. in Matth. p. 368. ut alibi à nobis observatum est. Alterum id expostulat Eustathius, quod Paradisum terrestrem, & fructiferas Paradisi arbores allegorica expositione aboleverit. Hoc ipsum fere criminati sunt, quotquot allegoricas ipsius interpretationes damnasse notavimus. At patrocinator Philo Iudæus, è cuius libris *ἄλλοι ἀρχαί*, & Allegor. Leg. 1. suam de Paradiso sententiam mutuatus est. Futilis est

F sequens Eustathij cavillatio in vocabulo *ἄγγελοι*, quo Paradisi historiam Origenes appellavit; cum Grammatici sciant *ἄγγελοι* nomine res quoque vere gestas significari, quemadmodum Historiarum nomine fabulæ quoque nonnumquam intelliguntur. Propertius lib. 4. Eleg. 1. *Hæc nus historia*, cum Trojæ fabulas fuisse persecutus. Pergit conquiri Eustathius quod effosus ab Abrahamo puteos in allegoriam derivaverit, qui sua tamen ætate supererant. Verum vel illud postremum iniquam eius criminationem satis refellit; nam Origeni qui tot in Iudæa transegit annos, ignoti esse non potuerunt hi putei; tamne vero projecti ipsam pudoris fuisse credemus, ut rem in propatulo positam, & omnium oculis obviam, commentitiam esse ac fictitiam affirmaverit? Isaaci præterea & Rebecca res gestas immutasse eum refert. Certe Homilia 10. in Genes. quam hic designasse videtur Eustathius, id habet Origenes: *Sæpe jam dixi quod in his non historia narratur, sed mysteria con-*

texantur: quod ita intelligo, narrari historias quidem, sed non tam id agi, quam mysteria A
 contendi: cum & Homilia 15. in Genes. Scripturam asserat, non tantum historicis servire
 narrationibus, quantum rebus & sensibus mysticis. Sin secus sensit, Eustathij querelam
 probo. Dicitum illud quoque de iis velim, quæ peccata ab eo circa Iobi historiam idem ait.
 Iniquum vero profus & ineptum est quod subjicit, perperam ab Origene Lazarum, quem
 propter virtutem Christus diligebat, in hominem peccatis laborantem anagogica inter-
 pretatione fuisse mutatum. Consulta Lector Tomum 28. in Iohann. pag. 349. Origenem
 culpa immunem comperiet: nam postquam Lazari historiam, juxta literam, fuisse explica-
 vit, hac præterea homines signari addit, qui peccatis admittis, amicitia cum Iesu prius con-
 tracta, quæ anima vita est, excidunt, & novis rursus gratiæ auxilijs excitati eandem re-
 cuperant. Aliud est autem laborare peccatis, aliud hominis peccatis laborantis imaginem B
 gerere; postremum hoc Lazaro tribuit Origenes, prius vero minime. Quid ad sequentia
 porro respondeam non habeo, in quibus insinuat Adamantius, quod contra Evangelij
 auctoritatem Iudæos negaverit lapides in Christum jaciendos sustulisse, remque ad tropo-
 logiam detorsit: nam vetustate imminutis Commentarijs in Iohannem, pars illa inter-
 cidit, in qua hæc Evangelij narratio explanatur. Quomodo ergo ab Origene accepta sit,
 incertum est. Denique agre Eustathio est, quod argumentis ex nominum interpretatione
 petitis, in allegorias Adamantius nonnumquam excurret, cum duo sapissime homines
 moribus & ratione vitæ penitus discordes idem tamen nomen gerant. At non tam inde al-
 legorias Origenem arcescere verum est, quam aliunde petitas hoc insuper argumento, C
 quantumvis levi confirmare.

QVÆSTIO DECIMA QVARTA ET VLTIMA.

QVÆSTIONCVLAS ALIQVOT QVASI PËR SATVRAM COMPLEXA.

I. *Queritur Origenis sententia de ligandi & solvendi potestate Sacerdotibus concessa.*
 II. *Excutitur ejusdem de Eucharistia opinio.* III. *Quædam ipsius de matrimonio dogmata*
notantur. IV. *Virum magicis artibus fa-verit, exploratur:* V. *& de Engastrimybo quid*
statuerit; VI. *ecquid de mendacio;* VII. *& de iurjurando.* D

I. **P**OSTREMAM hanc quæstionem aperiet brevis de Sacerdotum potestate,
 iuxta Origenis sententiam, disputatio. Is Tomo 12. in Matth. pag. 279. scribit
 potestatem clavium habere Episcopos, & quæ ab ipsis vel ligata vel soluta sunt
 in terris, ligata esse & soluta in cælo, si modo Petri virtutes æmulentur: sibi peccatorum
 vinculis alligati teneantur, frustra eos ligare & solve-re. Quod si meritis licet ac pietate in-
 feriores Petro, nihilominus ligatum iri sperent in cælo, & solutum, quæ in terris ligave-
 rint & solverint; legitimum eos Scripturarum ignorare sensum, & superbia excecatos E
 esse. In hunc locum annotat Sixtus Senensis alludere Origenem ad errorem ab Hussitis
 postmodum propugnatum, qui Papæ & Episcoporum potestatem ex morum sanctitate
 pendere volebant, ut quotiescunque peccando fierent Petri dissimiles, una potestatem
 ipsius amitterent; damnatumque hunc esse à Tridentina Synodo Sess. 14. Can. 10. his ver-
 bis: *Si quis dixerit Sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi & solvendi non habent,*
anathema esto. Assentior Sixto, & peccare aio Origenem, atque hanc videri amplecti hære-
 sim, in qua deinde versati sunt Donatistæ, cum à Sacerdotum sanctitate Ecclesiæ potesta-
 tem suspenderunt. Attamen commodam hæc possunt interpretationem admittere. Fru-
 stra, inquit, ligandi vel solvendi potestatem sibi arrogant Episcopi, quæ Petro præcipue
 concessa est, nisi eadem qua Petrus sanctitate & æquitate floreat: hoc est, nisi eandem F
 quam Petrus æquitatem in solvendo & ligando adhibeant. Cum ergo tam sancte iure suo
 Petrus uteretur, ut eos tantum criminibus solveret, qui id poenitentia sua & pietate essent
 promeriti, solos noxios ligaret; si quis Episcopus Petro dissimilis potestate abutens sua in-
 fontes ligaverit, indignos solverit, non perinde in cælo se res habebit. Subsidio est Ori-
 geni istud Hieronymi libr. 3. in Matth. 16. 19. *Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelli-
 gentes aliquid sibi de Pharisæorum assumant supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios ar-
 bitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quaratur.* Noxios dicit, qui
 noxios impliciti, nulla scelerum poenitudine tanguntur: alioqui nemo solvi potest nisi
 noxius.

Asserit præterea Origenes Tomo 13. in Matth. pag. 336. ligandi & solvendi potestatem
 omnibus

Sixt. Sen.
 libr. 6.
 ann. 70.